

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Tertium

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Capvt Primvm. Ex Concilio (a) Maguntino.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74526](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74526)

) I (

D. D. EMANUELIS
GONZALEZ
TELLEZ
COMMENTARIA
IN LIBRUM TERTIUM
DECRETALIVM
GREGORII IX.

TITULUS PRIMUS.
De vita, & honestate Clericorum.

CAPVT PRIMVM.

Ex Concilio (a) Maguntino.

VT Laici secus (b) altare quando sacra (c) myſteria celebrantur, ſtare, vel federe inter clericos non praſumant; ſed pars illa, quae (d) cancellis ab altari dividitur, tantum (e) praſentibus pateat clericis; ad (f) orandum vero, & communicandum laicis, & ſceminis (ſicut mos eſt) pateant ſancta (g) ſanctorum.

NOTÆ.

(a) **M**aguntino] In prima collectione, ſub hoc *tit. cap. 1.* tribuitur textus hic Concilio Africano; à Decretis vero, Ivone Carnot. p. 2. *Decret. cap. 137.* Burchardo *lib. 3. Decret. cap. 102.* citatur ex Concilio Maguntino; ſed cum in Conciliis excuſis à Surio non reperiatur, Patz in *repet. ad textum in cap. Miſſas, de conſecr. diſtinct. 1. num. 49.* Cenedus *ad Decret. collect. 45. num. 1.* Barboſa in *praſenti, num. 1.* & Garanna *num. 3.* exiſtimarunt verba hujus textus eſſe Concil. Turonenſis 2. in cuius canone 4. leguntur ſimilia verba. Sed licet in quatuor Conciliis Maguntinis editis à Surio, & Binio non reperiatur verba in praſenti à Raymundo compilata, credo tamen eſſe alicujus Concilii Maguntini ex jam *D. D. Gonzalez in Decretal. Tom. III. Pars I.*

excuiſis, temporumque injuriâ omiſſa, vel neglecta fuiſſe verba hujus textus, vel in eis referri canonem Concilii Moguntini longè celeberrimi, quod anno Chriſti 846. celebratum fuit, ubi plura ad decorem eccleſiaſtici ordinis ſtatuta fuerunt, teſte Abbate Trithemio in *chronico monaſterii Hirſaugienſis*, quod haecenus editum non eſſe, nec ad Surii manus perveniſſe, ipſe conqueritur *tom. 3. Concil. pag. 428.* Iuvatur hæc conjectura, tum ex eo, quia à veteribus Decretis tribuitur textus hic Concil. Mogunt. tum quia inter capitularia Caroli, cujus tempore priora Concilia Moguntina edita fuerunt, reperitur hic textus *lib. 7. capite. 203.* in hæc verba: *Ut laici ſecus altare, in quo ſancta myſteria celebrantur, intra clericos, tam ad vigilias, quàm ad Miſſas ſtare penitus non praſumant; ſed pars illa, qua*

A

à can-

à cancellis versus altare dividitur, choris tantum psallentium pateat clericorum: ad orandum verò, & communicandum, laicis, & feminis, sicut mos est, pateat sancta sanctorum.

(b) *Altare.* Quia plerumque in una Ecclesia olim plura altaria erigebantur, ut probat Baronius tom. 1. anno 57. Unde tredecim in una Ecclesia altaria erecta fuisse, refert Divus Gregorius lib. 10. in dist. 14. epist. 9. idem PP. Concil. Mogunt. ut facilius exprimerent de quo altari agebant, adjecerunt ea verba: *In quo sacra mysteria.*

(c) *Sacra mysteria.* In Concil. Turon. 2. can. 4. & Capitul. Caroli additur, tam ad *Vigilias*, quam ad *Missas*; & rectè, ut explicetur quid per sacra mysteria PP. intellexerint. De vigilis, & quomodo primis Ecclesie sæculis in Ecclesia tenerentur, tam à clericis, quam laicis, plura congesti in can. 36. Concil. Illiber.

(d) *Cancellis.* Cancellis non solum dividebantur vestibula ædium, l. cetera 41. §. sed & cancelli, ff. de legat. 1. l. nam est 9. §. stamen, ff. quod vi aut clam. cap. Guilielmus 20. 23. quæst. 4. l. 3. C. de offic. divers. judic. l. 1. C. de offic. Rector. provinc. in Theodos. ex D. Isidoro, Tacho, & Marcellino probat Savarus ad Sidonium lib. 1. epist. 2. ibi: *Exclusa velis, inclusa cancellis*; verum & sacra ædes Ecclesie. Germanus Episcopus CP. histor. Eccles. pag. 148. ibi: *Cancelli locum orationi designant quosque extrinsecus populus accedit; intrinsecus autem sunt sancta sanctorum solis Sacerdotibus per ora.* Refert Frederic. Lindembrog. in glossar. verbo *Cancelli*: illustrat Leo Alacius de templis Grec. epist. 1. ibi num. 11. docet, locum illum cancellis inclusum sacrum esse, ac venerandum, clericis tantum permissum; viris secularibus raro, feminis nunquam pehertabilem. Quod & probatur ex cap. non oportet 26. cap. non oportet 30. dist. 23. & late probant Landmeter. lib. 2. de veteri cleric. mon. cap. 6. & 40. Gibalin. de clausur. disputat. 1. cap. 1. §. 3. num. 9. Mentio etiam cancellorum extat in Synodo Chalcedon. & Eusebius lib. 19. histor. Eccles. cap. 4. loquens de structura Basilicæ Tyri à Paulino Tyrorum Episcopo dedicata, ait: *Locus sanctuarium in speciem quadratam columnis sublimis est, undequaque circumseptus, quædam mediâ intervalla intersitus ligno instar velis aut transenne cancellatus, in mediocrem & æqualem longitudinem porrectis circumclusa.*

(e) *Psallentibus.* De quibus infra agemus cap. 3. & in cap. 1. de celebrat. Missar.

(f) *Ad orandum verò & communicandum.* Hæc verba difficillima sunt, & miror omnes repetentes intracta prætermisisse; nam si in principio hujus textus inhæret laicis intra cancellos stare, quomodo hic permittitur ad orandum sancta sanctorum ingredi? Siquidem fideles laici semper orationis causâ in Ecclesia conveniunt. Igitur si ad orandum possunt ingredi sancta sanctorum, nullus est casus in quo clerici intra cancellos, laici extra consistant. Deinde difficilior est quod conceditur laicis sequenti verbo, *ad communicandum*; ubi docetur, fideles laicos ad communicandum posse accedere ad sancta sanctorum; cum horum sit, tam ex veteribus, quam recentioribus Ecclesie canonibus, clericos intra chorum, laicos extra communicare debere. Synodus Laodic. can. 19. ibi: *Solis autem ministris altaris liceat ingredi ad altare*; & ibidem *communicare*. Concil. Tolet. 4. can. 18. *Sacerdotes, & Levitæ ante altare communicent in choro, ex-*

tra eorum populus. Concil. Brachar. 1. can. 19. Item placuit, ut intra sanctuarium altaris ingredi ad communicandum non liceat laicis viris, vel mulieribus, nisi tantum clericis, sicut & antiquis canonibus statutum est; ubi notarunt Loayla, & Corjolanus; unde redigi clericum, & damnari ad communionem laicam, nonnulli existimaverunt esse, clericos communicare cum laicis extra cancellos, ut notavit in cap. 2. de elect. Igitur non rectè, & minus consequenter Patres Concil. Mogunt. dum in principio hujus textus prohibent laicis stare, aut sedere cum clericis intra cancellos, illis permittunt in fine ad orandum, & communicandum sancta sanctorum ingredi. Quam difficultatem sicut nullus agnovit, ita & nullus dissolvit; ut autem illi satisfaciamus, & verum sensum præsentis canonis reddamus, sciendum est, apud veteres Decretistas, Carnotensem, & Burchardum ubi proximè, legi canonem hunc ita: *Ad adorandum, & communicandum*; in hac autem collectione, & in prima habetur: *Ad orandum*; errore nato ex more antiquiorum notissimo, non geminandi eandem litteram seu dictionem, non modò in Pandectis Florentinis, sed aliis bonæ notæ Auctoribus; hinc illud Virgii *Æneidos* 7. *Mæni Abella*, ex quo factum postea; *Mænia Bella*, ut habent editiones quædam, pro *Mænia Abella*. Sic etiam in præsentis scriptum fuit, *ad orandum*, pro *ad adorandum*, ut notavit Fabricius in præsentis, quod mendæ genus ex eo irrepsit in libris antiquis, quia veteres non geminabant litteram, sed filicicos supra ponebant, ut eâ notâ lector admoneretur, duplicandam esse litteram; cujus rei ignoratione vitia quamplurima in Pandectis relederunt. Similis mendæ vestigia plura extant in Pandectis Florent. litteræ geminande; ut in l. *librorum* 52. §. pen. ff. de legat. 3. ibi; *Dactilio theca meam*, pro *Dactylorbecam meam*; & in l. si duobus 6. pr. ff. de divers. & tempor. pro illis verbis: *Si duobus eandem rem separatim vendiderim, ea possessio; legendum est, vendiderim, mea possessio*, teste Cujacio lib. 5. obs. cap. ult. & in l. inter 38. ff. de donat. caus. mort. pro illis verbis: *Quod præsentis præsentis dat a mortis causa capi intelligitur; legendum est; at mortis causa capi intelligitur; & in l. in testamento 27. ff. de condit. & demonstr. pro, Non tum esset; reponendum est, non notum esset; in novella Majorani illa verba: *Ut parum aliquid repararetur, magna dirimuntur*; leganda esse, ut parvum aliquid repararetur, notavit Radulph. Fornerius lib. 2. ver. quotid. cap. 1. qui cum geminatione, seu repetitione litteræ; exponit textum in l. *testamento* 51. ff. de manumiss. testam. l. species 15. ff. de auro & argent. & in l. 24. ff. de servitut. urban. pro reus est; reponit etiam est; & in rubric. C. de receptis arbitris, probat legendum esse arbitris. Dictionis geminande vestigia extant in l. 2. ff. de stipul. serv. ubi legitur: *Servus communis ipse sibi*; cum legendum sit, ipse se sibi stipulari non potest; & in l. sed ades 19. §. si inquilinus 5. ff. locati, legitur: *Arcam erantem*; cum legendum sit, arcam cameratam; & in l. 3. C. de hered. instit. pro illis verbis: *Post mortem autem testatoris Julianum*; legi debet, testatoris si Julianum; & in l. 1. ff. de milit. testam. ibi: *Faciant igitur testamenta quomodo volent*; pro, quomodo modo volent; & in leg. sed licet 12. ff. de offic. Præsid. pro: *Non tamen spectandum est*; reponere,*

non tamen tam spectandum est: & in l. disortio 7. §. si vir. ff. solut. matrim. ubi legitur: Marmor quod cessavit, nec portatum est mariti; lege, exportatum est mariti: & in l. sed si 11. §. ult. ff. de iureiur. ubi legitur: Tuque cepisses petere à me; reponendum est, petere eam à me: & plura sacrae paginae loca ita leviter restituit Theophilus tom. 11. tract. 1. in minuta sacra. Prosequitur alia Fornerius d. lib. 2. cap. 2. Sic ergo non violenter legitur in praesenti ad orandum, pro, ad adorandum; ut etiam Antonius Augustinus lib. 4. emendat. cap. 8. quem sequuntur Gothof. ibi, & Iranz. de protest. consider. 82. num. 2. Alium etiam hellenismum agnovit idem Antonius Augustinus in eadem lege pro herede 20. §. final. de acq. vel om. ber. in illis verbis: Hec enim abito penam, & vindictam, quam rei persecutionem continet; id est, potius quam. Nec necesse fuit praedictum verbum adijcere in vulgatis libris. Per contrarium contrariam elegantiam Iureconsultos nonnunquam usos cerno; nam in l. 1. §. 1. ff. de superfic. sic scribit Ulpianus: Quia melius est possidere potius quam in personam expirari; ubi alii expungerent verbum potius. Sic & Paulus in l. in fraudem 45. §. ejus 2. de iure sicut, ita scripsit: Eius bona, qui sibi mortem conscivit, non ante ad sibi cognuntur, quam prius constituit, cuius criminis gratia manus sibi intulerit; ubi expungere posset, etiam qui elegantiae Iureconsultorum expert esset, verbum prius. Etiam in l. si plures 6. §. si arbor, 2. ff. arborum furum cesarum, legitur ejus, pro eius, ut notavit ibi Gothofredus; habuit tamen notam lapsus nomine à Briffonio lib. singul. parerg. in fine, ubi alios textus, aliaque exempla adducit. Ex eodem etiam praefico scribendi genere, coalescentibus in unum extremis dictionum antecedentium, & primis sequentium syllabis, unam plerumque verbum duorum viceungebatur. Emendat textum in l. 2. §. 1. ff. de rebus cred. Gothofredus in opuscul. tract. de sanctione in mutuo, qui pro illis, quam specie, reponit, agnam specie; in quo textu etiam ex hellenismo suppleant dictionem, potius, Gothofredus ibi, Ramirez de Prado in penes ont. cap. 30. etiam alios hellenismos reperio in l. pro herede 20. ff. de acq. heredu. ubi in illis verbis: Non esse facti, quam animi; hellenismi figuram per quam, vox tam, omnia suppletur; agnovit Antonius Augustinus lib. 4. emend. cap. 8. quem sequuntur Gothofredus ibi, & Iranzo de protest. consid. 82. num. 2.

Deinde observandum est, primis Ecclesiae sacculis, ad similitudinem veli, quod in templo Hierosolymitano positum erat ad segregandum populum à Sacerdotibus, ut refert D. Hieronymus epist. 150. quod scissum fuit in duas partes hori quâ Dominus noster Patri suo spiritum tradidit, ut refert Baronius tom. 1. anno 34. fuisse etiam in Ecclesiis velum appensum ad cancellos sacrarii, seu chori, ubi erant clerici. Sanctus Dionysius in epist. ad Demophilum, ibi: Procedentesque benevole ad ea loca, qua sunt extra vela divina, P. Blesensis serm. 11. in Quadrag. ibi: Interponitur velum inter psallentes, & populum, alterius quidem & gratia significationis, sed ad hoc sament, ut lasciviam tollat oculorum. Divinus Gregorius lib. 3. epist. 30. ad Constantiam, & in Sacrament. ibi: Deinde pergunt ad altare, ubi condemnandi sunt, & extenso velo inter eos & populum, &c. Illustrant Menardus ibi, & Corjolanus in dicto can. 13. Concl. D. Gonzal. in Decretal. Tom. III. Pars I.

cil. Brachar. Velum hoc ab ea parte Missae cum lectis Epistola, & Evangelii clamat Sacerdos, oremus, trahebatur, ut populo ad adorandum & postea communicandum paterent sancta sanctorum. D. Joannes Chrysof. serm. 3. in epist. ad Ephesios, ibi: Cum audieris, Oremus, communiter & vela trahi videris. Et homilia 61. ad populum: Cum vela videris retrahi, tunc supernum caelum aperiri cogita, & Angelos descendere. Unde apparet, ni fallor, verus sensus praesentis canonis. Prohibent in eo Patres, ne laici secus altare, dum sacra mysteria celebrantur, intra cancellos cum clericis psallentibus stare, aut sedere audeant; ad adorandum verò Corpus Domini, & communicandum sinunt, ut referato velo pateant sancta sanctorum: non ajunt Patres, ad adorandum, & communicandum laici ingrediantur intra sancta sanctorum, quod jam prohibitum erat; sed ut illis ad adorandum, & communicandum pateant sancta sanctorum, id est, referato velo, quod erat inter chorum, & populum, sancta sanctorum pateant; non verò quia ad communicandum ingredierent intra cancellos, sed extra corpus Domini sumebant. Patebant ergo sancta sanctorum lacis non ed accessuris, sed ea conspiciendis, ut praesentit Lantdmeter. lib. 2. de veteri mon. cap. 40.

(g) Sancta sanctorum. Formam veterum Ecclesiarum similem fuisse templo Salomonico, probant Lantdmeter. lib. 2. de veteri mon. cap. 59. per tot. Germonius lib. 3. de sacr. immunit. cap. 5. num. 21. Unde sicut pars illa sacratio, ubi Arca foederis servabatur, dicebatur sancta sanctorum, Exodi cap. 25. & 27. ubi Pontifex tantum ingrediebatur semel dumtaxat in anno, die videlicet expiationis, Levit. cap. 16. D. Paulus ad Hebraeos cap. 9. ex Beda, Abulensi, & aliis probant Spondanus in annal. sacr. anno mundi 2544. numer. 62. Cochier in sac. hist. lib. 1. cap. 32. ira pars illa Ecclesiae apud Christianos sacratio, sacratioque dicta fuit sancta sanctorum. Eusebius in Cantica: post sancta sanctorum non erat interior locus, quia loca illa maxime sancta erant; & ut Cantica canticorum dicuntur, quae sunt praestantissima cantica; sic Dominus dicitur Sanctus sanctorum in cap. 9. Danielis: notarunt Cujacius, & Fabrotus in praesenti, Leo Alacius epist. 1. de temp. Graec. ubi veterem, & novam templorum formam tradit.

COMMENTARIUM.

Ex hoc canone talis deducitur à repetentibus assertio: Laici intra cancellos cum clericis sedere non debent, aut stare. Probant eam textus in c. nulli, probatur cap. pervenit. c. sa. erdotum, de consecr. dist. 2. D. Clemens lib. 2. constit. cap. 57. Ut laici in altera parte decenter, & quiete sedeant. Synodus Laodic. c. 19. ibi: Solis ministerio sacro deditis ad altare ingredi, & communicare ibidem licet. Et can. 44. ibi: Non oportet mulieres ingredi ad altare Bracharenf. 1. in dicto can. 13. Tolet. 4. can. 17. Sacerdotes, & Levites ante altare communicent; in choro Clerus, extra chororum populus Concil. Trul. can. 69. Nemini laico licet intra sacrum altare ingredi. Nannetenf. can. 3. Hoc secundum auctoritatem canonum modis omnibus prohibendum, ut nulla femina ad altare presumat accedere, aut presbytero ministrare, aut infra cancellos stare, aut sedere. Parisiense

sub Lothario *can. 45. Theodulf. ad presbyt. Aurel. s. 6. Heraldus Episc. Turon. in suis capit. cap. 82. ibi: Ut laici infra cancellos non stent. Agathense cap. 66. Turon. 2. cap. 3. Synodus 6. in Trul. can. 69. Colonienfis 3. can. 31. Antiquissimis canonibus in plerisque etiam Concilium sancium est, ne laici seculi altare inter clericos ministrant, neve licentiam habeant ingrediendi in sacrarium. In canonibus editis sub Edgardo Rege Angliæ, num. 44. legitur: Docemus etiam, ut altari mulier non appropinquet, dum Missa celebratur. In Capitul. Caroli lib. 7. cap. 29. legitur: Nulla femina ad altare presumat accedere, vel intra cancellos stare, vel sedere. De Pontifice Bonifacio II. refert Polonius in ejus vita: Hic constituit, seu potius constitutum innovavit, ut clerici sint à laicis separati in celebratione Missarum. Illustrant ultra congestos in præfenti à Barbola, & Garanna, idem Barbola lib. 1. iuris ecclæs. cap. 38. num. 16. Nicolaus Lemaitre in consuetudine Sorbon. 1. p. cap. 2. & lib. 1. de monachis, cap. final. in princip. Frias de carem. baptis. cap. 4. in sino. Cironius ad tit. de baptis. Claudius Espenceus lib. 1. de adoration. Eucharistie, cap. 18. Herrera lib. 1. del officio divino, epit. 10. & 11. Suarez de sacram. quest. 83. disput. 81. sect. 8. art. 3. Corjolanus in chron. anno 93. Vicecomes de Missaribus volum. 3. lib. 2. cap. 33. Fornicius lib. 3. select. c. 17. Antonius Augustinus in epit. jur. lib. 13. tit. 13. Petrus Gregor. lib. 2. Synrag. cap. 2. num. 10. & lib. 1. partit. tit. 21. cap. 4. & lib. 7. de Republica, cap. 11. num. 29. Landmeter, lib. 2. de veterimom. cap. 6. Grefpetius in semina, verbo Laicus t. Loayla & Corjol. in can. 13. Concl. Brach. 1. Balsamon & Zonaras in d. can. 69. Synodi 6. in Trul. Fabrotus & Cujacius in præfenti, Boëcius Epon p. 1. 99. heroico. ad hunc textum, Buleug. ad Casaubon. diatrib. 3. cap. 43. fol. 110. Frances de Ecclæs. Cathedr. c. 5. Altellera de Ducibus c. 17. Theophilus Raynaud. tom. 12. de sobria frequent. mulier. fol. 293. & tom. 15. in heteroc. spirit. p. 1. punct. 4. fol. 129. Franc. Florens in præfenti.*

9. Impugnatur prædicta assertio.

Sed pro dubitandi ratione in præfentem assertionem ita insurgo: Vix aliquam inter clerum, & populum olim fuisse differentiam, præter ostendendi auctoritatem, constat ex Tertulliano de Monog. cap. 11. ibi: Cùm extollimur, & inflamur adversus clerum, tunc unum omnes sumus, tunc omnes sacerdotes, quia sacerdotes nos Deo, & Patri fecit. Quare plerumque ab Apostolis, & sanctis Patribus laici ipsi, sacerdotes dicuntur & clerici. D. Petrus epist. ult. vers. 3. Neque ut dominantes in clericis; id est, populo Christiano. D. Augustinus de civit. Dei lib. 20. cap. 10. Sicut omnes Christianos propter mysticum Chryisma; sic omnes sacerdotes, quoniam sunt membra unius sacerdotis. D. Hieron. adversus Luciferianos, ibi: Depoant sacerdotum laici, & ego veniam penitenti: scriptum est enim: Regnum quippe nos & sacerdotes Deo Patri suo fecit. Sanctus Leo serm. 3. in anniverf. assumpt. sue: Omnes Christo regeneratos crucis signum efficit Reges; sancti vero Spiritus unctio efficit sacerdotes. Igitur in Ecclesia, præcipue dum facta mysteria celebrantur, nulla debet dari differentia Cleri, & populi. Augetur primò hæc dubitandi ratio ex eo; nam olim in Ecclesia promiscue pallebant Clerus, & populus. Divus Basilus epist. 63. Domum orationis populus petit, & facta ad Deum confessione, tandem ab oratione urgentes, ad psalmodiam insinuantur. Cujus com-

munis psalmodia utilitatem expresseerunt Divus Augustinus in prolog. comment. in psalmos. Quòd conjunctionem quandam personantia vocis efficiat, & diversum populum unius chori per concordiam consonà modulatione consociet. Quis enim non remittat ei, cum quo unà ad Deum vocem emisit: Magnum planè unitatis vinculum, in unum chororum totius numerum plebis coere. Divus Ambrosius prolog. in Psalmos: Quare psalmos Reges sine potestatis supercilio resultant? Psalmus cantatur ab Imperatoribus, jubilatur à populis, mulieres in Ecclesia Apostolus tacere iubet; psalmum tamen bene clamant. Certe clamare singuli, quod singulis proficit. Venantius Fortunat. lib. 2. ad Clerum Parisiensi.

Hinc puer exiguis adtemperat organa cantis;

Inde senex largam ructat ab ore tubam.

Quamvis in Ecclesia Laodicena existimet Baronianus communem cantum sublatum fuisse in Concl. Laodic. can. 15. in illis verbis: Non oportet amplius præter eos, qui regulariter cantores existunt, & qui de codice canunt, alios in pulpitu ascendere, & in Ecclesia psallere; eo quòd imperitia canentium harmonicum illum Ecclesiasticæ dignitati congruentem cantum incomposito vocatione corumpet: Non fuisse tamen eum canonem receptum in aliis Ecclesiis, tum ea quæ ex sancto Ambrosio retulimus, tum alia, quæ contra dissonos cantores Chryostomus declamat, satis restantur, super s'iam cap. 8. Refert præterea Cyrtianus in vita Cæsarii, voluisse eum, atque etiam compulisse laicos, & populares homines modulatà voce infat Clericorum psalmos, & hymnos promere, alios græcè, alios latinè prolas, & antiphonas decantare, ne illis spatium suppetere ad fabulas in Ecclesia effundendas. Igitur quia in uno choro intra cancellos consistebant clerici & laici. Augetur secundò hæc difficultas ex eo, nam laici sacrificio Missæ intereffentes oblationem ad altare facere debebant, c. omnis 69. de consec. dist. 1. Concl. Matifcon. a. can. 4. ibi: Ut omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris, & mulieribus offeratur, tam panis, quam vini. Ergo saltem ut psallere, & offerre possint, debent laici simul cum clericis stare & sedere.

Quà dubitandi ratione non obstante, vera est præfens assertio; pro cuius expositione sciendum est, quod sicut in templo Hierosolymitano loco distincti erant Sacerdotes à populo, viri à mulieribus, atque à nuptis virgines, Josephus lib. 2. contra Apionem, ibi: Sciunt omnes, qui videre constructionem nostri templi, qualis fuerit, & intranfgressibilem eius purificationis integritatem; quatuor enim porticus habuit in circuitu; & harum singula propriam secundum legem habuere custodiam: in exteriorem itaque ingredi licentia omnibus etiam alienigenis; mulieres tantummodo menstruate transire prohibebantur: in secunda verò porticu cantu Judai ingrediebantur, & eorum coniuges, cum essent ab omni pollutione munda: in tertia masculi Judæorum, mundi existentes, atque purificati. In quarta verò Sacerdotes solum inani sacerdotibus: in adytum verò soli Principes sacerdotum propria stola circumamicti. Origenes tract. 26. in Mattheum, ibi: Venit ad nos quedam traditio talis, quasi sit aliquis locus in templo, ubi virginibus quidem consistere licet, & adorare Deum; expertæ autem thorum virilem non permittebantur in eo consistere. Philo de vita supplicum.

Auctor

Auctor Imperfecti homin. 74 in *Matthæum*: Beda in cap. 2. *Luce*, expendens quomodo B. Virgo Christum duodecimum amiserit: Baronius anno 57. eius Epitomator num. 37. Cochier in *fac. hist.* cap. 28. Vicecomes volum. 3. lib. 2. cap. 30. In eodem fere modo, & dispositione fuit in primis Christianorum Ecclesiis observatum; conveniebant enim fideles discreti ordine, plenique religionis & modestæ zelo. D. Augustinus lib. 2. de civit. Dei. cap. 28. ibi: *Consuevit ad Ecclesiam casta celebritate, honesta utriusque sexus discretione, & gravitate, & disciplina, ut si eorum veniant talium præceptorum irrisores, omnis eorum petulantia, aut reprobata immunitate deponatur, aut timore, vel pudore comprimatur.* Observantur Microl. in *obser. Eccles.* cap. 9. Amalarius lib. 3. de offic. cap. 2. Non solum enim viris, & fœminis in Ecclesia non erat idem ingressus, D. Clemens, seu quivis auctor est confit. Apost. lib. 2. cap. 61. ibi: *Manciant autem hostiarum introitus virorum, illos custodiunt; Diaconissa ad introitus fœminarum: illustrant* Baronius d. anno 57. *Lantdmeter. d. lib. 2. cap. 60.* verum nec simul consistebant in Ecclesia, D. Clemens d. lib. 2. cap. 61. ubi describens Christianorum Ecclesiam ait: *In medio sit Episcopi sedes, ad cuius utrumque latus consideant Presbyteri, & Diaconi assistant succincti, & expediti horum cura; laici in altera parte sedent cum omni quiete, & ordine; mulieres quoque separatim sedent, sicutum servantes.* B. Cyrillus Hierosolym. præfat. in *catech.* ubi Christianos erudiens ait: *Hic tamen separantur viri, ut sint cum viris; mulieres cum mulieribus, ne studium salutis sit perditionis occasio.* D. Ambrosius ad virginem laps. cap. 6. *Nonne vel illum locum tabulis separatim, in quo in Ecclesia stabas, recordari voluisti.* Procop. de *adif. Justin. Imper.* Sunt autem dua utrinque porticus, quas fastigiata testudo, & arcum venustant; harum una virorum, altera mulierum admittit. Latè probant Vicecomes de *ritibus Missæ* lib. 2. c. 31. Coqueus in *notis ad D. August.* lib. 2. de *civit. Dei*, cap. 28. Nec omnes viri confusè, & permixtim sacris mysteriis intererant, verum separatim: interio-rem templi partem intra cancellos clerici occupabant, ubi preces stantes in modum coronæ effundebant, ut de Romanis, Diis adorationis obsequium exhibentibus, probat Brissonius lib. 1. de *formulis*, pag. 41. quem standi diversum modum ad amulum expressit D. Gregorius Nazianz. in *versibus* in somnio de Anathal. templo, quod ipse Constantinopoli fixit.

Sede alta band alta considerare mente videbar;

Nam neque per somnum mente superbus eram, Presbyterique graves sellis utrinque sedebant; Demissis, eius lecta, divæque gregis.

Vestibus in niveis adibat turba ministra Splendorem referens agminis angelici.

Ex quibus facile evincitur, Episcopi sedem sublimi elatam fastigio, cæteris Clericorum præminentiorum fuisse, postea verò Presbyterorum. Unde D. Augustin. *epist.* 203. abscides gradatas vocat sedes Episcoporum, quia ad illas scilicet gradibus ascenderent. Concil. Carthag. 4. can. 35. *Ut Episcopus in Ecclesia, & in consessu presbyterorum sublimior sedeat; relatum in cap. Episcopus* 10. 95. *dist. Concil. Trident. sess.* 25. cap. 6. & Sozomenus lib. 5. cap. 15. dilertus est testis. Hunc sedendi ordinem Julianus Apostata D. D. Gonzal. in *Decretal. Tom. III, Pars 1.*

in suorum Idolorum templis æmulari conatus est: plura *Lantdmeter. de veteri clerice, monarch. lib. 2. cap. 60.* Vicecomes de *Antiquis Missæ ritibus* lib. 2. cap. 43. Severinus Binius tom. 1. *Concil. fol.* 589. Baronius anno Christi 45. num. 11. Antonius Augustinus in *epit. jur. Pontif.* lib. 4. tit. 1. cap. 33. Aucunna ad *Decret. dicto cap. Episcopus*, 95. *dist.* noster Elcobar de *Pont. & Reg. cap. 24. num.* 91. ubi plures refert; & linteo tegi solitam Episcopalem sedem, constat ex Pontio Diacono in *vita Sancti Cypriani*, ibi: *Sedile autem erat fortius linteum, ut & subiectum passionis Episcopatus honore frueretur.* S. Pacianus *epist.* 2. ad *Simpronianum*: *Egone Apostolicum, an Novatianus, quem absentem epistola Episcopum sinxit, quem consecrantem nulla linteata sedes accepit.* Ex eodem etiam Nazianzeni loco aperte constat, presbyteros, & inferiores clericos demissam sedem, ac humilem tenuisse.

Cæteri fideles laici, non minus mares, quam fœminæ distincti sacris intererant, illi ad dexteram, quæ vergebat in septentrionem, sive in partem Australem; hæ ad lavam, quæ ad Aquilonem, seu partem borealem spectabat, Philo Judæus lib. de *vita contemplat.* ibi: *Discubitus ita distribuitur, ut seorsim viri dextrum latus, seorsim fœminæ sinistrum teneant.* Auctor veteris Ordinis Romani, ubi dum ritum Evangelium legendi refert, ait: *Ipse verò Diaconus stat versus ad meridiem, ad quam partem viri solent consuere; alias autem ad septentrionem, &c.* Et Amalarius Fortunatus, apud quem scriptum est lib. 3. de *ecclesiastic. officis*, cap. 2. *Masculi stant in Australi parte, & fœminæ in Boreali, ut ostendatur, per fortio-rem sexum firmiores Sanctos semper constitui in majoribus tentationibus astus huiusmodi; & per fragilio-rem sexum infirmiores Sanctos aptiori loco, sicut dicit Paulus Apostolus, &c.* Ab his verò non valde discrepat Micrologi auctor, qui de observationibus Ecclesiasticis cap. 9. demonstrat, moris esse, ut Diaconi sanctissimum Christi Evangelium recitaturi, ad meridiem, ubi etiam mare; non ad Aquilonem, ubi dumtaxat fœminæ consistunt, ex Romani Ordinis præscripto vergant: *Diaconus* (Micrologi verba sunt) *cum legit Evangelium, iuxta Romanum Ordinem in ambone veniunt ad meridiem, ubi & masculi conveniunt; non ad Aquilonem, ubi fœminæ consistunt.* Et paulò post reprehendit contrariam consuetudinem, quæ obtinuerat ad Aquilonem, quæ propria fœminarum erat, spectari: utitur autem his planè verbis: *Hinc utique illa usurpatio emerisse videtur, ut etiam Diacones in ambone contra Romanum Ordinem se vertant ad Aquilonem, potiusque se ad partem fœminarum, quam masculorum vertere non vereantur. Quæ usurpatio jam adeo inolevit, ut apud plerisque quasi pro ordine teneatur. Sed quia certissimè contra ordinem est, & inhonesta, à diligentioribus ordinis servatoribus merito refutatur.* Plura Theophilus tom. 10. de *sibria frequent. mulierum*, fol. 291. Vnicuique etiam statui, & ætati proprius locus assignatus erat, propriaque mansio, ut videre est apud auctorem libri de *septem gradibus Ecclesie*, qui vulgò D. Hieronymo tribuitur. Penitentes, & audientes continebantur, in ferula scilicet, seu auditorio, id est, vestibulo, seu atris, quibus patebat ingressus ad Ecclesiam pro distinctione gradus in quo erant, ut doctè illustravit D. Joannes Antonius ab Otalora in *tract. de irregul.*

11.
De distinctione sexus.

ex pœnit. solemn. In altera mansione erant catechumeni competentes; quæ mansio protrahatur usque ad ambores duos, seu pulpita, in quibus Epistolæ canonicæ, & Evangelia cantabantur; docent Balsamon in can. 12. Synodi Nicæn. Ab ambonibus versus Altare erat mansio fidelium, quam congregationem, seu consistentiam vocabant; & illæ mansiones dicebantur stationes secundi ordinis, ubi populus stabat, Concil. Turon. 2. can. 3. quia in statione primi chori clerici erant, cap. nonnulli, 93. dist. hanc etiam divisionem mansionum notant D. Basiliius epist. ad Amphilocho. cap. 56. Et ita propriè catechumeni fideles, & clerici erant intra Ecclesiam; pœnitentes, & audientes extra: nec enim porticus, & vestibula Ecclesiæ cenlebantur; quia in his Gentiles, & Pagani stabant, ut ait D. Hieronymus epist. 17. ad Marcellam; Atrium autem, inquit, quod est foris, templum nec metiaris, quoniam datum est Gentibus. Statio siquidem catechumenorum, Ecclesiæ pars erat, ut docet Balsamon in dicto can. 12. Synodi Nicæn. Baronius in apparatu num. 51. & anno 1. num. 54. & anno 12. num. 3. & 34. num. 282. & anno 57. num. 123. quavis & aliquandiu dubitatum, an pars illa, quæ substratio dicebatur, in qua erant catechumeni, Ecclesiæ adscriberetur, uti dem notat ad can. 99. sextæ Synodi. Virgines denique à non virginibus fuisse loco secretas, habemus ex Origene tract. 27. in Mattheum, ex Ambrosio cap. 6. ad virgin. laps. & Nazianzeno supra relatis; quam secretionem usurpatam fuisse in veteri Testamento liquet ex Gregorio Nysseno erat. de Christi nativitate. Probant Vicecomes d. lib. 2. de Misericordiis, cap. 43. Ambianus ad Tertul. de velandis Virg. cap. 30. observ. 1. pueri verò erant propesugestum, ante sacratium, ut liquet ex Joanne Moïso in prato spirit. cap. 196. qui narrans puerorum insigne facinus, qui distributis in se sacræ liturgiæ muniis, ut sacerdotem ministrantem imitarentur, ait: *Supra saxum in morem altaris apponunt panem, & vas testem cum vino, assistuntque unus quidem coram altari, qui sungebatur officio presbyteri medius, duo verò alii hinc atque hinc, veluti ministri; & ille quidem sancta oblationis verba dicebat; illi verò fasciis, quæ ferebantur, pro stabellis utentes, auram faciebant: qui verò presbyteri sungebatur officio; ideo sancta oblationis verba sciebat, quia consuetudo fuit in Ecclesia, ut pueri in Missis ante sacrarium assisterent, primique cum clericis communicarent. Quam mansionem diversitatem eleganter expressit D. Petrus oratione illa, quæ D. Clement. successorem designavit, quæ refertur epist. 1. D. Clementis ad Jacobum, ubi status omnis Ecclesiæ comparatur magnæ navi per mare turbulentum vectæ, cujus Dominus, ipse sit Deus Pater; gubernator Christus; proreta Pontifices; nautæ Presbyteri; dispensatores Diaconi; nautologi Catechistæ; epibatæ, idest, vectores, vel qui vehuntur, tota reliqua multitudo laicorum, de quibus quidem laicis loquitur illic D. Petrus. Ante omnia cum quiete, & silentio vectores (id est laici) in suis unusquisque resideant locis, ne fortè per inquietudinem, & inconditos, inutilisque discursus, si passim vagari cœperint, vel ab officio suo nautas impediunt, vel in alterum latus per inquietudinem eorum navis pressa demergatur. Nec tantùm ut liberè, quieteque clerici possint ministrare, debent seorsim à populo*

consistere, & laicos præcedere, verùm ob dignitatis præstantiam, quæ fulgent; ut latè illustrant Cabrerios de meto lib. 2. cap. 16. Cressolius lib. 1. mystag. cap. 2. & 3. P. Bollo lib. 1. Oeconom. clas. 1. quod etiam in suis sacrificiis ethnici observarunt, in actionibusque secularibus. Unde in theatro Romano distincti erant gradus pro qualitate personarum, quos post Lipium de amphitheatr. refert D. Josephus de Retes lib. 1. opusc. c. 27. Rectè ergo in præsentī statuerunt, laicos non debere stare intra cancellos cum clericis, sed seorsim extra choros. Et cum hodie in aliquibus Provinciis, quod terribile est, exclusis sacris personis propudiosè locum earum occupant laici, & prophani, meritò dixeris cum Nazianz. carn. ad Episcopos, num. 6.

Hanc, quæ Doctorem sedes erat ante virorum,

Et gravissimæ pietatis hominum, viteque probatæ;

Hos quoque qui mundos dirimunt (quorum effluus unus,

Alter at usque viget, stabilisque in secula durat)

Divosque, atque homines discludunt limite certo

Cancellos: talis nimirum erat hic locus olim;

At nunc ridiculus, contra discrimine nullo

Cum quisque haud clausis irruumpit ad intima portus;

Et mihi jam medio in cœtu, ingentique corona,

Stans præco hac altè videatur dicere voce:

Huc agite, ô quoscunque jurat turpissima vita!

Nec potest cuiquam suffragari prærogativa Magistratus, quæ fungitur; nam talis prærogativæ nullus est usus intra templum; quia quisvis Magistratus in templo habetur ut privatus. Quod Julianus Apostata ad sacerdotum suorum in Gallicia Pontificem Arfacium scribens, ipse idolomanie Pontifex Maximus edixit, apud Nicæphorum cap. 22. Ejus verbis prociaciam quorundam, qui se Catholicos dicunt, placet contunderè; Provincie Rectoribus in urbem advenientibus nullus sacerdotum obviam eat; sed cum in Deorum templa ingrediuntur, intra vestibulum saltem occurrat. Ne quis autem miles eos ad eam sacram ingrediens precedat, sequatur tamen qui volat. Quamprimum enim Magistratus solum delubri auferit, privatus redditur, Tu siquidem quod nosti, intra templum imperium obtines. Atque id divina agitant sanctiones, quibus qui parent, veri Deorum sunt cultores; qui verò fastu efferruntur, sunt insolentis jactantia, & vana gloria aucupatores.

Nec obstat dubitandi ratio supra expensa; nam ut idem Tertullianus ait, differentiam inter clericum, & plebem constituit Ecclesiæ auctoritas, nec laici olim sacerdotes dicebantur, quia aliqua munia in Missæ sacrificio olim obirent, sed propter sacerdotium internum, & spirituale, quo omnis Christianus animam & corpus Deo offert per spirituale sacrificium bonorum operum, de quo sacerdotio intelligendus est D. Hieronymus in c. multi 12. 40. dist. ubi ait: *Non omnis sacerdos, sanctus, sed omnis sanctus, sacerdos.* Nec obstat primum augmentum difficultatis; nam licet verum sit primis Ecclesiæ sæculis fideles laicos magnæ devotionis zelo accensos, etiam psalmos in Ecclesiâ publicè decantasse, non tamèn in eodem

122
Dissolvitur
Dubitandi
ratio.

eadem loco consistebant ac clerici, sed in secundam stationem, ut supra reuli: quare licet certum sit, eos psalmodum modulationem intendere, non tamen in eodem loco, sed prorsus diverso. Nec obstat secundum difficultatis augmentum; nam in antiquis Ecclesie canonibus legitur, oblationem fieri ad altare, non quia laici ipsi immediatè ibi munera offerrent, sed quia Diaconus oblata ab eis recipiens ad altare deferrebat, *cap. perlectus 125. dist. ibi: Diaconi est, oblationes inferre, & disponere in altari.* Unde laici nec oblationis causa ad altare accedebant, ut docet Landmeter. *lib. 2. de veteri mon. cap. 40.*

Adhuc tamen supra traditis ob stare videtur textus in *can. 69. Synodi 6. in Trul. ibi: Nulli omnino liceat, qui quidem sit in laicorum numero, intra sacrum altare ingredi: ab eo tamen nequaquam prohibita potestate, & auctoritate Imp. quando quidem voluerit Creatori dona offerre, ex antiquissima traditione.* Ex quibus verbis aperte constat, Imperatoribus etiam laicis licere intra cancellos in sacro sedere, immò propria manu in altari offerre. Ego non rectè generaliter, & indistinctè in præsentem docetur, laicos intra cancellos stare, aut sedere non posse. Pro cuius canonis expositione sciendum est, neque Imperatori quidem olim licuisse cancellos ingredi, aut in sacro sedere inter clericos, ut satis liquet ex pluribus exemplis, quibus historia Ecclesiastica abundat; apud Sozomenum *lib. 5. hist. cap. 15. & lib. 7. c. 24. Theodoretum lib. 1. cap. 17.* Unde Constantinus Imperator in Concilio Nicæno eò erga eum Patres obsequiò se gessit, ut jus sedendi ab ipsis excoleretur, quò non aliter fuit usus, quàm Episcopi congregati designatas sedes occuparent, ut referunt Eusebius *lib. 2. de vita Constant. cap. 10. Theodoretus lib. 1. cap. 7. Socrates lib. 1. cap. 5. ex eis Christi. Lupus ad eund. can. cui pietati mirè congruit alia non satis extollenda Magni nostri Monarchæ, qui in suo Sacello Regio diebus Purificationis, Cinerum, & Dominicæ Palmaram semper præcedere jubet omnes clericos, & Cappelle ministros in assumptione Cereorum, Cinerum, & Palmaram, ut referunt Turtureus in Sacello Regio, *cap. 6. fol. 100. D. Didacus de Guzman in vita Regina Margari. cap. 19.* Sed eò pervenit Græcorum Imperatorum superbia, ut cancellos Ecclesie penetrarent, & cum presbyteris sedere, ac offerre ambirent. Gregorius Nazianz. *orat. 20.* ubi de Valente ait: *Cum quidem ille nescio quomodo dardarius nobiscum in Ecclesiam se contulisset, & intra velum extulisset. Nec eorum ambitio hic fitebat, sed plura etiam Episcopalia munera usurpabant, ut referunt Filescus in cap. 7. de off. ordin. Robertus lib. 3. rer. Indic. cap. 1. Albaspinus lib. 1. obser. cap. 23. immò & titulo Sancti salutabantur, teste Balsamone in can. 4. & 12. Concil. Nicæni. 2. & de hac prærogativa sedendi intra cancellos plura ex ingenio sibi comminiscuntur Balsamon & Zonaras in d. can. 69. Ille asserit: Quia laicus est Imperator, illi ad sacrum altare non licere ingredi, sed propter eam, quæ prædicta est, suprema potestatis amplitudinem, id ei per vetustis antiquorum Patrum exemplo concessum fuisse. Ille asserit: Hoc Imperatori licere, quia Græci Imperatores cum sanctæ Trinitatis invocatione oleo uncti sunt. Unde non tantum quando sunt Deo munera oblaturi, sed quando cuiusque voluerint, sine ullo impedimento in sacra templis adyta ingredi, & suffire, & cum triplici cereo figurare, quemadmodum & Pontificibus, esse licere.**

Non nemo id ad adulationem Græcam retulit; res tamen ita se habuit. Cum ita crebrescente aulicorum assentatione, omnia sibi, ob dignitatis excellentiam licere Imperatores opinarentur, inverso rerum ecclesiasticarum ordine in adyta quoque pro libidine ingrediebantur; & cum sacra peragebantur, sedebant. Ambrosius insolentiam moderatus est, & locum Imperatoribus ante cancellos bematos assignavit; ut sic propter Imperii maiestatem Imperator, cum primus in ordine federet, populum; Sacerdotes, qui in sacris penetralibus locum habebant, Imperatorem antecederent: idque approbatum à Theodosio, & corroboratum à successoribus, ad sua, Theodosii nempe Junioris tempora conservatum tradit Sozomenus *hist. Eccles. lib. 7. cap. 24. Moris erat, ut Imperatores, dum sacris interessent, in sacro sederent, maiestatis ergò à populi consortio separati. Ambrosius autem considerans eam consuetudinem, vel ex assentatione, vel ex ordinis inscientia esse natam, Imperatori in Ecclesia locum assignavit ante sacras cancellos, ita ut populum Imperator, Imperatorem Sacerdotes ordine sedis antecederent. Hanc autem optimam constitutionem Theodosius Imperator approbavit, & successores eius corroboraverunt, ac nos eam ex eo usque tempore conservatam cernimus. Nicephorus quoque Callixtus *histor. Eccles. lib. 12. cap. 41.* sententiam Sozomeni clarioribus etiam verbis retulit, in illis: *Postquam verò tempus advenit, quum cum, more recepto manus ad sacram mensam afferre oporteret, lacrymans surrexit, & divinum sacrarium ingressus est, & dono ex consuetudine oblato, intra sacros cancellos permansit in sanctiori sacerdotum loco, ubi antiquitus Imperatores consistere mos non erat, propter dignitatis sublimitatem à plebe segregatos. Quam rem quòd Ambrosius adulationis magis, quàm ordinis recti esse putabat, Imperiali quoque stationis locum ita ut par erat, in ordinem suum redegit, pro tabulatis, seu cancellis sacrarij sede illi designata, ut Imperator honoratorem quidem pro populo stationem haberet, præ illo autem Sacerdotes locum sublimiorem obtinerent. Eum ordinem, ut optimum Theodosius tum laudavit, postero quoque confirmarunt, qui inde ad hæc usque tempora servatur. Ego verò semel annuo tempore nostræ aetatis, Dei amatissimos Principes, magni Sabbati die sacra adyta maximis Dei Sapientie templi ingredi vidi, cum sub crucis forma in sacra mensa novis adolerent aromata, & dona ei inferrent. Subditque intra eundem Theodosium præscripta sibi ab Ambrosio diligenter servasse. Cum enim Byzantii die festo divinam ingressus ædem, dona mensæ mysticæ intulisset, statim retrocedens exiit, Neotario factum ægrè ferente, & causam inquirente, respondit, se, quod inter Imperatorem, & sacrorum Antistitem discrimen sit, agnoscere, & vix tandem veritatis Doctorem, & dignum Episcopali dignitate Ambrosium invenisse. Refert Theophilus *tom. 15. in heteroc. spirit. p. 1. punct. 4. fol. 129. Joannes Caballutius in notit. Concil. in d. can. 69. Synodi 6. Nec tacuit Theodosius Junior in actis Concilii Ephesini. Nemo quidem, qui legitimi Imperii armis semper circumdamur, quosque sine armatis, & stipatoribus esse non convenit, Dei templum ingressuri, foris arma relinquimus, & ipsum etiam diadema, Regiæ Majestatis insignes, deponimus, & sacra altaria munerum tantum offerendorum causa accedimus, quibus quoque oblativis ad extimur, communeque atrium mox nos recipimus. Juxta illum veterem morem, seu potius impro-***

improbum usum accipiendus est textus in dicto can. 69. Posterioribus autem sæculis in Concilio Aquensi celebrato anno 1386. de laicis nobilibus ita cautum fuit: *Laici verò nobiles, & qui vel Christianissimi Regis Consilarii, & Officiales, aut ex Militaribus Ordinibus, aut communitatum Magistratibus fuerint, poterunt intra chorum admitti; ita tamen ut post clericos sedeant, nec inter clericos ipsos ipsi sedere liceat.* Refert Corjolanus in addit. ad summam, fol. 138. quod de Ducibus & Comitibus aliquando locum indebitum usurpantibus probat Alteserra de Ducibus lib. 1. cap. 17. etiam debitus honor illis servandus sit, juxta Concil. Wormat. can. 58. ibi: *Ut Episcopi provideant quem honorem presbyteri senioribus tribuant.* Troscian. can. 6. *Presbyteris vestris humilitatis exempla, & monita dare debemus, videlicet ut eis, in quorum ditione sue consistunt Ecclesie, congruum honorem & obsequium impendant debitum, id est, spirituale, atque ecclesiasticum; & hoc sine ullo typho, vel contentione, aut rebellionem.*

14.
De monachis

Supereff tantum, ut de Monachis agamus, qui primis Ecclesie sæculis sacris Ordinibus non initiabantur, cap. Monachi cap. aduicimus 16. q. 1. unde non incongruè ambigitur, an inter clericos, an verò cum laicis in Ecclesia consisterent? Et quia monachi laicorum statui plenè adscripti non erant, sed medio inter hos, & clericos gradu potiebantur, fateri necesse est, distinctum, diversumque locum monachos in Ecclesia tenuisse, extra chorum videlicet, sed propè cancellos; quod facillè probatur ex B. Dionysio Areopag. qui epist. ad Demophilum, partem templi patuisse refert plebi sanctæ, aliam Therapeutis, tertiam

Clero: & cap. 7. de hierarch. Eccles. ait: *Hi qui monachi sunt ordinati, adytorum porta segregata sunt, iuxta quas initiantur, & adstant non ad custodiam, sed ut ordinem recognoscant suum, sintque ipso populo propinquiores Sacerdotibus.* Deinde sanctus Basilius Magnus homilia 2. de laudibus jejunii, ita scribit: *Lejunantem inter sacrorum cancellos recipit Dominus, at luxu, crapulaque plenum, veluti prophanum, & à sacris alienum nequaquam admittit.* Ubi, sicut non est dubium, quin cancellosum nomine intelligat sanctus non eos, qui choro propria clericorum stationi circumdati erant, sed quibus proximus choro locus à reliquis sejungebatur; ita jejunantis vox apud eundem non quemlibet jejuniu corpus macerantem significat, sed eum, qui monasticam vitam professus est Gregorius Nazianz. orat. 32. ubi de singulorum, qui concionanti, & sacrificanti aderant, locis, & ordinibus verba faciens, ita scripsit: *Vale Cathedra, invidiosum hoc, & periculosum fastigium Pontificum, concilium Sacerdotum, non minus maiestate, quam astate ornatorum, & quicumque tandem alii circa sacrosanctam mensam ministratis, atque ad appropinquantem Deum appropinquatis, vale Nazareorum chori, virginum sanctimoniam, mulierum modestiam.* Ubi pro Nazareis monachos accipi probat Vicecomes volum. 3. lib. 2. cap. 38. & ita dum Gregorius prius de clericis, postea de monachis, tandem de laicis agit, apertè demonstrat, monachos in diverso loco clericis immediato sedisse; quod & docent Lemaitre in confutatione Sorbon. 1. p. cap. 2. & de monachis lib. 1. cap. fin. in principio. contra Hallierium Cellotius de hierarch. lib. 7. cap. 1. per tot. Francisc. Hallier. in vindiciis lib. 4. c. 1.

CAPVT II.

Ex Concilio (a) Pictaviensi.

Clerici arma portantes, vel (b) usurarii, excommunicentur.

NOTÆ.

1. (a) **Pictaviensi.**] Can. ult. juxta editionem Baronii anno 1100. num. 19. Corjolani in summa fol. 490. De hoc Concilio & causa illius congregationis nonnulla notavi in cap. 1. de astate & qual. Etiam reperitur textus hic in cap. 2. hoc tit. in 1. collect.
2. (b) **Vel usurarii.**] Ita legitur in dictis editionibus Baronii, & Corjolani, & in Regia tom. 14. Conciliorum: unde necesse non est cum repetentibus in præsentii conjunctivam accipere pro disjunctiva; sæpiùs enim brevitatis causâ Patres hujus Concilii diversa sub uno canone statuerunt, ut notavi in cap. 1. de filiis Presby. & ita quia parem poenam imponebant clericis usurariis, vel ipsis arma portantibus, idè eos tam armatos, quam usurarios in hoc canone conjunxerunt. De clericis usurariis agemus (si Deus vitam, otiumque dederit) in cap. 1. de usuris, in præsentii tantum de deferentibus arma videamus.

COMMENTARIUM.

3. **EX** hoc canone sequens communiter deditur assertio: *Clerici arma deferre non de-*

bent, aliàs deponuntur. Probat eam Concil. Tolosan. can. 44. sub Honorio I. celebratum: *Clerici qui in quacunque seditione arma volentes sumserint, aut sumperunt, reperi, amisso ordinis sui gradu, in monasterium contrādantur perenniter penitentis.* Item Concil. Francicum celebratum sub Carolo Magno Principe, præsidente Legato Sedis Apostolicæ Bonifacio Moguntinensi Archiepiscopo: *Servis Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum, & in hostem pergere omnino prohibemus, nisi illis tantummodo, qui propter divinum ministerium, Missarum scilicet solemniam adimplenda, & Sanctorum parocchia portanda, ad hoc lecti sunt; id est, unum, vel duos Episcopos cum Capellanis suis Princeps secum habeat.* Idem antea statuerat scribens ad eundem Bonifacium Zacharias I. epist. 8. & 9. Idem & Carolus Magnus in constitutionibus suis: idem omnino & Concil. Metense cap. 10. sub Arnulpho, & Concil. Biterrense can. 14. Concil. Moguntin. 4. can. 74. *Not. qui reliquimus seculum, id modis omnibus observare volumus, ut arma spiritualia habeamus, corporalia dimittamus.* Concilium Wormatiense sub Pipino, can. 16. *Ut arma clerici non porrent.* Claromontanum sub Urbano II. can. 4. *Ne aliquis clericus arma deferat.* Ravennat. tempore

Conclusio
traditur &
probat.